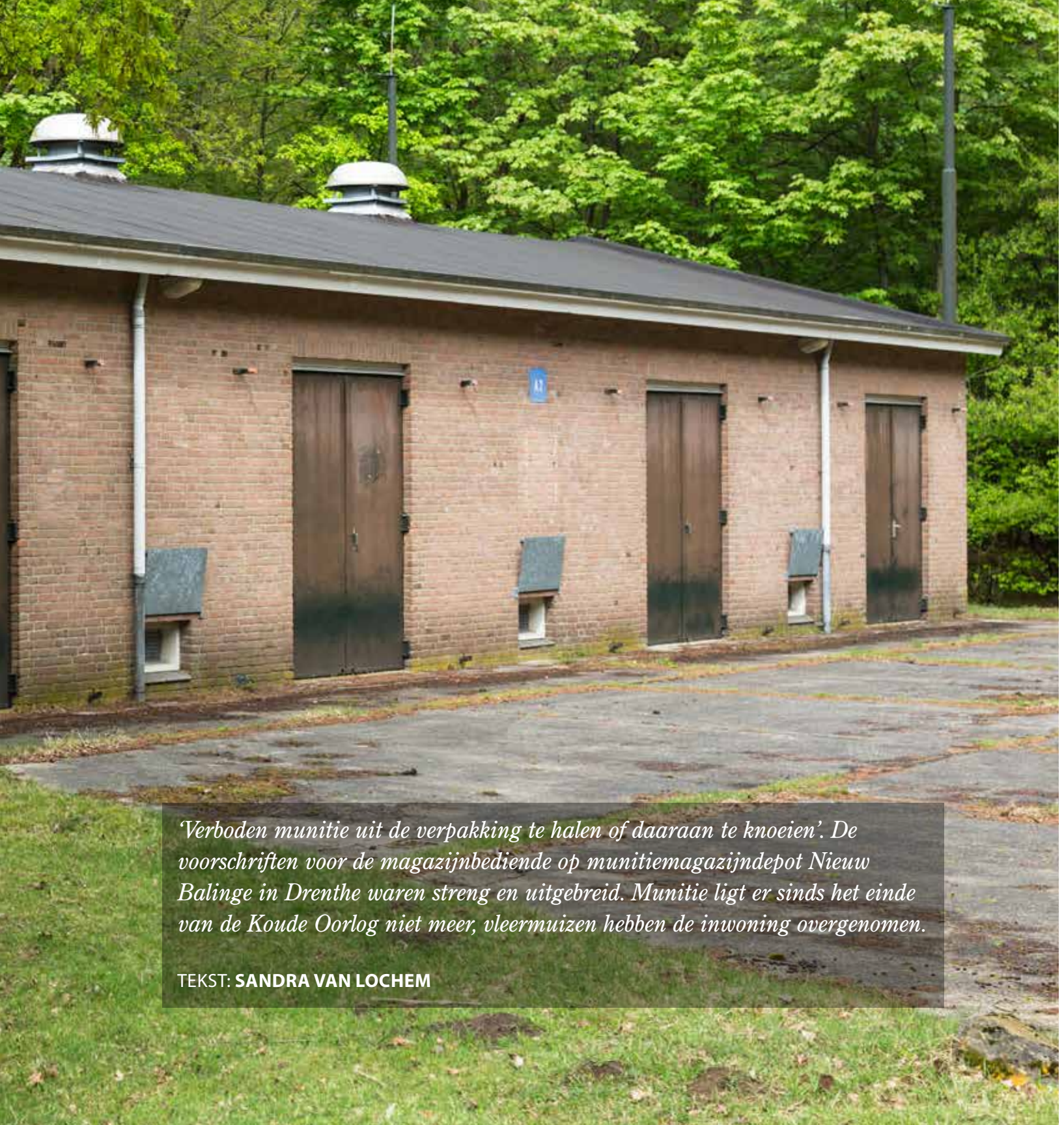

MUNITIEMAGAZIJN A2 (FOTO ANDRIES DE LA LANDE CREMER).

Rijksmonumentaal munitiedepot in Drenthe zoekt nieuwe gebruikers

Als de Russen komen

'Verboden munitie uit de verpakking te halen of daaraan te knoeien'. De voorschriften voor de magazijnbediende op munitiemagazijndepot Nieuw Balinge in Drenthe waren streng en uitgebreid. Munitie ligt er sinds het einde van de Koude Oorlog niet meer, vleermuizen hebben de inwoning overgenomen.

TEKST: SANDRA VAN LOCHEM

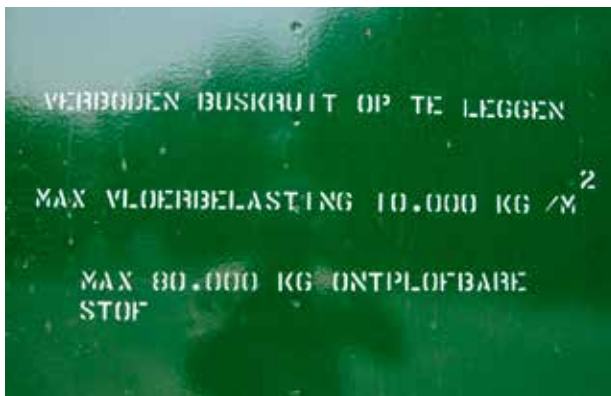
GRONDGEDEKTE MUNITIE-BUNKER S8 (FOTO SANDRA VAN LOCHEM).

Verscholen in dicht bos en achter hoge hekken staan acht grote met grond afgedekte bunkers en twaalf bovengrondse loodsen voor de opslag van munitie. Ze vormen de kern van het voormalige munitiedepot Nieuw Balinge.

Het is een van de bijna 100 magazijncomplexen die tijdens de Koude Oorlog in ons land zijn gebouwd voor de opslag van allerlei goederen. Lange tijd was het geheimzinnig en verboden terrein, nu is het een jong rijksmonument, dat wacht op nieuwe gebruikers.

van een kernaanval. De landsverdediging, steeds meer georganiseerd in NAVO-verband, werd uitgebreid en versterkt. Zowel parate als mobilisabele infanteriedivisies werden opgericht, om extra snel te kunnen reageren in geval van dreiging.

Om deze mobiele troepen snel uit te kunnen rusten en bevoorraden legde Defensie verspreid over het land voorraaddepots aan, de mobilisatiecomplexen (MOB-complexen). De voorraden munitie, medicijnen, voedsel en voertuigen in die depots werden permanent op peil gehouden.

MAGAZIJN TYPE A KAN MAXIMAAL 80.000 KILO ONTPLOFBARE STOF BEVATTEN (FOTO ANDREA DENOTTI).

Er voltrok zich een internationale wapenwedloop, de bevolking leefde decennialang in angst voor een Russische aanval, vooral voor de atoombom.

Ook Nederland bereidde zich voor. Maatregelen werden genomen om de bevolking te beschermen tegen de gevolgen

Koude Oorlog

Tijdens 1945 en 1991 hield de Koude Oorlog de wereld in een kille greep. De spanning tussen de twee wereldmachten, de Verenigde Staten en West-Europa aan de ene en de SovjetUnie en haar bondgenoten aan de andere kant, liep steeds verder op.

Er waren MOB-complexen voor opslag van 'gewone' goederen, de magazijncomplexen, en er waren MOB-complexen speciaal voor munitieopslag, de munitiemagazijncomplexen, zoals in Nieuw Balinge.

In 1962 in gebruik

Het munitiecomplex in Nieuw Balinge is in 1962 in gebruik genomen. Het is ontworpen door ingenieurs van het Centraal Bouwbureau der Genie van het ministerie van Defensie. Het militaire karakter van het complex is zichtbaar aan de hoge afrastering met greppel, die pottenkijkers buiten moest houden. Het terrein was hermetisch afgesloten.

De inwoners van het nabijgelegen Nieuw Balinge wisten dat het een munitiecomplex was, maar wat er precies gebeurde bleef al die tijd geheim. Achter het forse toegangshek staat het wachtgebouw voor de bewaking. Daarin was ook kantooruimte. De opslaggebouwen staan op het beboste achterterrein in standaardopstelling langs twee lusvormige

wegen. De wegen zijn breed om de munitie snel te kunnen vervoeren en in- en uit te laden.

Zwaar kaliber munitie (granaten) werd opgeslagen in acht grote grondgedekte munitiebunkers (type S, Stradley). 25 tot 40 centimeter dik gewapend beton en een afdekking met grond moesten problemen voorkomen. De bunkers hebben zware stalen deuren aan de zuidkant, de zijde waar geen andere gebouwen of woningen staan. Lichtere munitie werd in bovengrondse loodsen (magazijnen) opgeslagen.

Er staan drie verschillende typen: zes grote van type A, drie middelgrote van type B en drie kleine van type C. De magazijnen zijn van baksteen met beton en hebben een licht dak. Dat is bewust, als de inhoud van het magazijn per ongeluk explodeert, vliegt het dak eraf, maar blijven de muren staan. Opvallend zijn de hoge bliksemafleiders aan weerszijden van de magazijnen en de greppels rond alle gebouwen.

Vonkvrij onderhoud

Om de munitie die aangevoerd werd te verdelen over de verschillende opslagbunkers en loodsen, moest net aan-

gekomen munitie overgepakt worden. Dat gebeurde in het onderhoudsgebouw. Dat was ingericht met speciale vonkvrije materialen en gereedschappen (zonder ijzer), om ontploffingsgevaar tijdens werkzaamheden als overpakken, inspecties en reparaties te verkleinen. Koperdraden in en om de gebouwen werden aangebracht om het complex tegen bliksemingslag te beschermen. Een betonnen muur met aanaarding eromheen zorgde voor extra bescherming.

Dagelijkse werkzaamheden

Veel personeel was er niet nodig in vredetijd. Behalve de twee bewakers werkte er een dagploeg van zeven mensen. Wekelijks waren er munitietransporten en ging er munitie in en uit. Naar een andere opslagplaats, of voor een schietoefening. De precieze reden van de transporten kreeg het personeel van het munitiedepot niet te horen. Ze mochten buiten de hekken

ook niet praten over de opgeslagen munitie, ze hadden voor zwijgplicht getekend.

In het begin gingen alle werkzaamheden nog met de hand, herinnert zich Geert Jager, die van 1967 tot 2000 als magazijnmedewerker op het munitiecomplex werkte. De luxe van

MUNITIEMAGAZIJN C2
(FOTO ANDRIES DE LA LANDE
CREMER).

Vleermuizen houden nu de wacht in bunker S8

IN EEN GRONDGEDEKTE MUNITIEBUNKER PASTE 100.000 KILO MUNITIE (FOTO ANDREA DENOTTI).

een vorkheftruck hadden de medewerkers nog niet. Zware granaten moesten met vereende krachten in en uit vrachtwagens worden geladen.

“De kogels van zo’n 90 kilo werden met een glijgoot van een meter of zes uit een tientonner gehaald. In een deken, want de kogels mochten niet beschadigd

ONDERHOUDGEBOUW (FOTO ANDRIES DE LA LANDE CREMER).

worden. Een paar man moest duwen, twee mannen trokken aan een touw. Met een steekkar werd zo’n kogel dan de bunker ingereden en op latten getild, want de kogels moesten droog liggen. Later gebruiken ze een heftruck, de kogels gingen dan op pallets. Van de zwaarste kogels gingen er zes op een pallet, van de kogels van 45 kilo acht. Zo’n heftruck zette de bunker blauw van de dieselrook”.

Op het depot werden regelmatig oefeningen gehouden in het verslepen van munitie. Jager: “We haalden munitie uit de bunkers en zetten het buiten voor vervoer klaar. Als dat was gedaan moest alles keurig netjes de bunker weer in. Want ‘s nachts mocht niets buiten blijven staan”.

Strikte regels

Veilig werken was op het munitiedepot van groot belang. Er golden strikte regels, zoals het gescheiden bewaren van granaten en springstof. Ontstekers en granaten werden in aparte magazijnen opgeslagen en werden ook niet in één transport vervoerd. Uiteraard was roken op het terrein verboden.

De munitie werd in de bunkers uiterst nauwkeurig opgestapeld, geen centimeter dichter bij de nok dan toegestaan. De belangrijkste voorschriften staan aan de binnenzijde van iedere deur en in elk magazijn hing een uitgebreide lijst met regels. Ook op de hoeveelheid munitie werd nauwlettend toegezien, tijdens regelmatige inspecties werd alle munitie geteld. Geert Jager: “Als er één miljoen kogels van een partij moesten zijn, dan mochten het er geen 999.999 zijn. Er was nooit een kogeltje weg”.

Bewaking

Twee man waren verantwoordelijk voor de bewaking van en veiligheid op het terrein. Zij woonden met hun gezinnen bij de entree van het complex, net buiten het hek. Zodra de medewerkers van de dagploeg het terrein hadden verlaten, liepen de bewakers op wisselende tijden hun rondes over het complex, over het patrouillepad langs het hek en controleerden de magazijnen en de deuren.

Oud-bewaker Jan Meens bewaart goede herinneringen aan het inzetten van herdershonden. “Het waren felle dieren. Vanuit Defensie oefenden we drie keer per maand met ze, de vierde keer hadden we schietoefeningen.

De hond verbleef in de kennel achter het huis. Hij mocht absoluut niet in huis worden gehouden. Maar Nieuw Balinge was een rustige plek, ik heb de hond nooit op iemand af moeten sturen”.

Veiligheidscircels

De aanwezigheid van het militaire complex had gevolgen voor het nabijgelegen Nieuw Balinge.

Rond het terrein was een veiligheidszone van drie kilometer ingesteld. In de binnenste zones A en B mocht vanwege explosiegevaar niet gebouwd worden. Er stonden binnen zone B echter al 46 woningen en een recreatiepark. Dat werd pragmatisch opgelost: de huizen werden gedoogd en het recreatiepark mocht blijven, omdat het park destijds niet permanent bewoond werd. Dat was niet gebruikelijk, deze situatie bij Nieuw Balinge was een uitzondering.

Overbodig

Na de val van de Berlijnse Muur in 1989 en het uiteenvallen van de Sovjet Unie eindigde de Koude Oorlog definitief met de opheffing van het Warschau Pact in 1991. Het gevaar was geweken en veel depots voor goederen en munitie waren overbodig.

Defensie gebruikte het complex bij Nieuw Balinge nog een tijd als opslag voor ‘gewone’ militaire goederen en stootte het uiteindelijk in 2005 af. Nu beheert Natuurmonumenten het complex, dat grenst aan het natuurgebied Mantingerveld. De bunkers en magazijnen wachten nog op een nieuwe bestemming met ruimere bezoekmogelijkheden. Diverse

mogelijkheden zijn de afgelopen jaren de revue gepasseerd, maar er is nog ruimte voor creatieve ondernemers en initiatiefnemers met frisse ideeën.

Erkenning

Erkenning voor de cultuurhistorische waarde van het bijzondere complex is er intussen wel. Sinds 2014 is Nieuw Balinge als rijksmonument beschermd, als kenmerkende herinnering aan de Koude Oorlog.

Ook aan het vergroten van de natuurwaarde wordt gewerkt. Vrijwilligers hebben een bunker geschikt gemaakt voor huisvesting van vleermuizen. Dwerg- en baardvleermuizen houden nu de wacht in bunker S8.

Bezoekinformatie

Bij Hoogeveenseweg 24, Nieuw Balinge, www.nm.nl/mantingerveld. Voorlopig alleen toegankelijk tijdens excursies en open dagen.

Cultuurhistoricus Sandra van Lochem is senior adviseur erfgoed en landschap bij Natuurmonumenten.

Literatuur

- Kok, A. (2016). ‘Het munitiecomplex van Nieuw Balinge’. Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Westerbork 2016-3. pp. 2-15.
- Kruidenier, M. (2007). Militair Erfgoed. Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965. RACM Zeist.
- Lochem, S. van, Purmer, P. en W. Allersma (2014). Verborgene Schatten. Gebouwen van Natuurmonumenten. ‘s-Graveland.

WACHTGEBOUW (FOTO ANDRIES DE LA LANDE CREMER).